

הרב יעקב אהרן סקוצ'ילס

רב ומו"צ בבית הוראה יד הרמ"ה
מח"ס "אוהל יעקב" ח' כרכים, ושא"ס
ירושלים

בעניין אם מותר לקנות פת פלטר כשנוח יותר לקנותו מפת ישראל

לכבוד ידידי היקר הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס גם אני
אודך.

באתי כאן לכתוב לכם במה שעלה לדעתי במה שדברנו אודות אחד שטען שנוח
לו יותר לקנות פת פלטר בחנות שאין שם קושי למצוא מקום חנייה, וגם אין שם
תורים ארוכים, במקום להמתין הרבה זמן בחנות שמוכרת רק פת ישראל, ששם
קשה למצוא מקום חניה ותמיד יש שם תור ארוך. האם ניתן להקל בכה"ג, לפי
המחמירים שצריך לקנות פת ישראל א"כ הוא שעת הדחק או שפת פלטר גוי
יותר יפה משל פת ישראל, וצ"ע.

א.

הנה ראשית כל יש לרשום בקיצור מה שנפסק להלכה בשו"ע יו"ד סימן קי"ב
(סעיף ב'), על פי הסוגיא במסכת עבודה זרה (דף לה:) והראשונים שם, אודות הדין
מתי התירו לאכול פת פלטר ומתי לא, וכיצד פוסקים למעשה. ובאתי כאן בקצירת
האומר להביא את המסקנא לדינא, כדי להבין מה שעולה לענ"ד בס"ד.

מבואר מדברי הגמ' והראשונים שם, שגורת פת לא נתפשטה בכל המקומות,
ולכן כתב הרא"ש (אות כ"ז) ועוד, שעל זה סומכין הגדולים שאינן אוסרין פת של
גוי לבני מדינתן שנוהגין בו היתר, כי הם אומרים שהם מהמקומות שלא פשט
איסורו שם. ועוד שפת הוי חיי נפש ומשום כך התירו אותה, ואף נחלקו
הראשונים אם התירו דוקא פת של פלטר גוי, או אפילו פת של בעל הבית. ומ"מ
לדינא כתב בשו"ע שם שיש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום גוי

האוצר ◆ גיליון י"ד

במקום שאין שם נחתום ישראל, מפני שהיא שעת הדחק, והרמ"א פסק כדעת הסמ"ק והמרדכי, כמ"ש בדרכי משה (ס"ק ג*), שאפילו במקום שפלטר ישראל מצוי מותר לקנות פת פלטר.

ב.

מכאן יוצא שלפי דברי השו"ע אין היתר לקנות פת פלטר אלא במקום של שעת הדחק או שאר מקום שהפת נחשב דחוקה לו, כמ"ש בסמוך. ואילו לדברי הרמ"א אין שום מקום להחמיר בזה, אלא רק בפת בעל הבית. ובש"ך (ס"ק ט') הביא את מה שכתב בשו"ע או"ח (סימן תר"ג), שיש חומרא לא לאכול פת פלטר בעשרת ימי תשובה, אפילו למי שמיקל בזה כל השנה, וכתב שם הש"ך שיש ליוזר אף כל ימות השנה שלא ליקח פת פלטר, היכא שיש פת ישראל, אא"כ הפת פלטר יפה יותר מפת ישראל כמ"ש (סימן קי"ב סעיף ה'). ולמעשה כבר כתבו האחרונים (חכמת אדם, ערוך השלחן, שבט הלוי ועוד), שיש לכל ירא שמים להחמיר במשך כל השנה, כמ"ש הש"ך. וכן ידוע מה שהביא במשנה ברורה בשם האחרונים (ריש סימן רמ"ב) שיש ענין להדר ולכבד את שבת קודש ולא לאכול פת פלטר, אא"כ אין לו פת ישראל.

ג.

חזינן מכל הנ"ל שכל הנידון שלנו נוגע כמובן לשיטת השו"ע בעיקר הדין, ואף לאלו שיוצאים ביד רמ"א יש הרבה מקום לחשוש ולהחמיר על עצמם, ובפרט יראי שמים. לכן, שאלה דידן שייך הרבה גם לבני ספרדים וכן לבני אשכנז, ולפחות בזמנים מסוימים כנ"ל, דהיינו עשרת ימי תשובה או שבת קודש. וכעת נדון האם ניתן להקל לקנות פת פלטר כיון שיותר נוח להשיג אותו וכן חוסך הרבה זמן, במקום לקנות פת של ישראל.

ד.

הנה כתב הרשב"א בתורת הבית הקצר (ב"ג שער ז') שאפילו במקום שיש פלטר ישראל, אם אין הפת של פלטר ישראל כפת הפלטר של גוי, מותר, כיון שערב עליו יותר. וכתב הטור (שם) שאין נראה כן מדברי הירושלמי שכתב להתיר דוקא במקום שאין פלטר ישראל מצוי, אבל אם הוא מצוי אלא דפת של גוי ערב לו יותר לא התיר.

ה.

ובבית יוסף (שם) הקשה על דברי הטור, שהביא את דברי הרשב"א, כמ"ש לעיל, והעיר שבודאי לא נעלמו מהרשב"א דברי הירושלמי, ואין לחשוד אותו בזה, ועוד דאם הטור היה רואה את דברי הרשב"א בתורת הבית הארוך לא היה מקשה עליו מן הירושלמי, כי שם הביא את דברי הירושלמי והבבלי, וכתב שמי שיש בידו פת, או שיש פלטר ישראל ויש פלטר גוי עושה פת יפה ממנו או ממין אחר שאין בידו של פלטר ישראל, מותר לקנות מפלטר גוי, דכיון שהותרה פת של פלטר הותרה לגמרי, כל היכא דליכא פלטר ישראל כמוהו, דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו הרי זה כפת דחוקה לו, וכן נהגו וכן דעת מורי הרב ז"ל, עכ"ד.

ו.

בשו"ע (סעיף ה') כתב: "יש אומרים שמי שיש בידו פת, או שיש פלטר ישראל, ויש פלטר גוי עושה פת יפה ממנו, או ממין אחר שאין בידו של פלטר ישראל,, מותר לקנות מפלטר עובד כוכבים במקום שנהגו היתר בפת של פלטר,, דכיון דדעתו נוחה יותר בפת פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו, הרי זה כפת דחוקה לו". וכבר הזכרנו את דברי הש"ך (ס"ק ט') שקיימא לן כן לדינא, אפילו למי שמקפיד בפת פלטר כל השנה, וכמו שכתבנו לעיל שלדברי השו"ע אין כ"כ נפקא מינה בעיקר הדין, אלא לבני הספרדים או לבני האשכנזים שנוהגים להחמיר בזה כל

רנב אם מותר לקנות פת פלטר כשנוח יותר לקנותו מפת ישראל

השנה או בעשרת ימי תשובה או לכבוד שבת. ומה שכתב השו"ע מדברי הרשב"א "פת יפה", לכאורה הכוונה היא שזה יותר טעים או נראה יותר יפה, וזה מה שהתירו. ועי' בספר היקר ענפי משה הל' מאכלי עכו"ם (סימן ט'), לידידי הרה"ג ר' משה חליוה שליט"א, במה שהאריך בזה בטוב טעם ודעת.

ז.

והנה יש לחקור בהך קולא של השו"ע, האם ההיתר הוי דוקא בדבר שהוא משובח בעצם הפת עצמו, כגון יותר טעים, או שלא דוקא בטעם או ביופי של הפת, אלא אפילו אם יותר נוח לו להשיג פת כזה מאשר פת ישראל. ונפק"מ בנידון דידן, שאם הגדר של פת יפה הוא לאו דוקא בטעם או ביופי של הפת אלא בכל סיבה שהפת חביבה לו יותר, א"כ לכאורה ניתן להקל בכה"ג, משא"כ אם ההיתר הוא דוקא בפת שיש לה טעם יותר טוב וממילא ערב לו יותר, א"כ לכאורה אין מקום להקל בכה"ג, כיון שזה לא תלוי בגוף הפת עצמו אלא בסיבה צדדית, ואין להקל.

ח.

ומצאנו שדנו האחרונים בפרטים דומים, כגון דברי הפרי תואר (ס"ק ז') הידועים, אשר הובאו בדרכי תשובה (ס"ק מ"א), שכתב דנראה שדוקא אם יש קצת רווח בפת פלטר גוי, אבל בתוספת תענוג לא, ובספר חלקת בנימין (סימן קיב ס"ה) ביאר שזה בכגון שהאדם שבע יותר מפת זו, או שמחמת עריבותה יכול הוא לאכול ממנה יותר, אבל משום תוספת תענוג בלבד לא התירו. אולם עי' בשו"ת יבקש תורה חלק ז' (סימן ל"ט אות ד') שהעיר על הפרי תואר, וכן הביא בחלקת בנימין שם, דמאחר ושאר פוסקים לא חילקו בכך לכן נראה דשרי בכל ענין.

ט.

בספר פתחי הלכה על הל' כשרות (עמוד נ"ז) כתב דאם פת ישראל מצויה אבל פת פלטר נכרי נמכרת יותר בזול, אם ההבדל בין המחירים הוא דבר ממשי לפי מצבו הכספי, מסתבר שיכול לקנות פת פלטר נכרי, וטעמא דמילתא משום דלא גרע ממה שפת פלטר יפה ממנה, שלדעת הרשב"א נחשב זה כפת דחוקה לו, כל שכן אם הוא דחוק קצת מחמת איבוד ממונו. והרי לדינא מותר לדעת הרמ"א אפילו אם פת ישראל מצויה, כמו שכתב הש"ך (ס"ק ח').

ועוד כתב שם דמשום הבדל מחיר של כמה פרוטות אין לקנות פת גוי אם פת ישראל מצויה, משום דלא עדיף ממה שכתב הפרי תואר (ס"ק ז'), שתוספת תענוג אינו בכלל מה שכתב הרשב"א שפת פלטר יפה מפת ישראל, עכ"ד.

י.

ועי' בספר בישול ישראל (עמוד י"ז בהערה), שהביא את דעת הגר"ש פעלדער שליט"א, שפסק דהגם שיש להחמיר לכתחילה כדברי השו"ע (סעיף ב'), דדוקא כשאין פת ישראל מצויה קונים פת פלטר, וכדעת כמה מגדולי האחרונים, מ"מ אם יש הבדל במחיר אפשר להקל ולקנות פת פלטר. ואע"פ שדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דיש להחמיר אפילו אם יש הבדל במחיר, לפי שעדיין נחשב כפת ישראל מצויה, מ"מ אין לנו להחמיר כ"כ, אלא לספרדים הנגררים אחרי הפסק של השו"ע, ואף שהכף החיים המובא לקמן מיקל בזה בהבדל מחירים אפילו לבני הספרדים, מ"מ הגרי"ש אלישיב זצ"ל החמיר אפילו בכה"ג. אולם, אנו שיוצאים ביד רמ"א, הרי שאם יש הבדל במחירים, וזה משמעותי בשבילו אפשר להקל, ע"כ דעת הגר"ש פעלדער שליט"א.

וכתב לי הגר"י שוב שליט"א, שאף הגאון ר' זלמן נחמיה גולדברג שליט"א פוסק כן לקולא. אמנם, דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שיש להדר ולקנות את הפת היקרה עד שיעור יוקר של שליש הדמים, ע"פ המבואר בשו"ת מהר"ם אלשקר, ומשמע מדבריו שדעתו נוטה להחמיר כן אף לבני אשכנז.

יא.

ועוד הביא בנועם הלכה (פרק ד' סעיף ל-לא) את דברי הפתחי הלכה הנ"ל והוסיף שיש לדייק כדבריו מכף החיים ס"ק ל', שכתב דנהגו לקנות פת גוי אפילו כשיש פלטר ישראל, דאם כולם יקנו מהישראל יעלה המחיר של פת ישראל ביוקר, ומשמע מדבריו דאם ההבדל של המחיר הוא יותר מדי יש להתיר. וראה עוד בספר מסורת משה חלק א' (יורה דעה אות ס"א), שהביאו שפסק שם בעל האגרות משה זצ"ל שהטענה של מחיר יותר יקר לפת ישראל הוי טענה הגונה לעני או למי שאין לו כעת כסף, ואז הוי כשעת הדחק.

יב.

והביא שם בספר נועם הלכה דלא התירו לקנות פת גוי מפני שהוא קרוב יותר לביתו, וגם הביא שם שבעל שבט הקהתי שליט"א נשאל דבזמנינו, שיש עיירות גדולות, עד כמה הטריחו ללכת בכדי לקנות דוקא פת ישראל, והשיב דלכאורה יש להחמיר בכל מרחק כיון דלא פלוג.

יג.

היוצא מכל הנ"ל הוא שיש כאן מחלוקת האם ניתן להקל לקנות פת פלטר במקום שמצוי פלטר ישראל כאשר ישנה סיבה צדדית מדוע יותר נוח או שמעדיפים יותר לקנות פת פלטר, אפילו שאין שום עדיפות מצד טעם הפת, וכגון הפרש במחיר הפת וכדומה. ולפי זה היה מקום לדון בנידון דידן, דלפי המקילים שגם שאר סיבות, כגון הפרש במחיר, התירו לקנות פת פלטר וזה נקרא יפה אצלו, הרי שמי שצריך לחפש הרבה מקומות לחנות את הרכב שלו ושוב להמתין בתור ארוך גם נחשב כפת דחוקה לו ומותר לו לקנות פת פלטר, ובפרט לפי המקילים הנ"ל כשיש הפרש במחיר.

ומאידך יש לומר שכל ההיתר שמצאנו בדברי הרשב"א והשו"ע הוא כשהפת יותר טעימה, שהוא דבר שתלוי בגוף הפת עצמו, וכן נראה שכך למד בספר חלקת

אם מותר לקנות פת פלטר כשנוח יותר לקנותו מפת ישראל

בנימין (ס"ק נ"א), שכתב שמדברי השו"ע משמע דדוקא מחמת מעלה בגוף הפת הוא דשרינן, אבל אם רוצה לקנות פת גוי מפני שהיא יותר בזול או מפני שיש טירחה כדי להגיע לקנות את הפת של ישראל, וכגון דוגמא דידן שכרוך בהמתנת זמן וקושי בזה, מ"מ כיון שאין זה דבר שתלוי בגוף הפת אין לנו את ההיתר הנ"ל. ועוד כתב בספר נועם הלכה שם שאסור לקנות פת גוי מפני שהוא זול יותר מפת ישראל, משום דכל ההיתרים שמצאנו בפת גוי הוא משום טיב הפת, אבל לא מפני הנוחיות של האדם, כמ"ש בפרי תואר (ס"ק ז'), ואם יש לו קצת ריוח יש להקל.

יד.

ולדינא, מי שרוצה להקל לקנות פת פלטר, אפילו כשמצוי פת ישראל, כיון שקשה לו מבחינת הזמן להשיג את הפת ישראל וכן כרוך בזה קושי של תור ארוך או חסר מקום לחנות את הרכב וכדומה, יש לו על מי לסמוך, ומ"מ לכתחילה יש לחוש לדברי הפוסקים שההיתר לא כולל כל סיבה צדדית של עדיפות שקיימת בעולם כדי להשיג את הפת הזה. וכן כתב לי במח"ס שבט הקהתי שליט"א, שלכאורה יש לדמות נידון דידן לדברי השו"ע והפוסקים בסעיף ה', ברם החלקת בנימין כתב כבר דאסור.

בברכת התורה ידידך
יעקב אהרן סקוצילס

הרב נריה אור

מקום פאות הראש

פתיחה

עמדתי ואתבונן בדין פאת הראש עד היכן היא. האם מקומה הוא עד סוף האוזן, כלומר למטה מן האוזן, או עד אמצע האוזן. והנפק"מ היא האם מותר לגלח מאמצע האוזן ולמטה בכעין תער כדין פאת הזקן, וכפי שנהגו רבים להקל, או שצריך להחמיר, כדין פאת הראש שאסור לגלח אלא עד שיוכל לכופף את עיקר השערה לראשה או שיוכל לאוחזה, וכמחלוקת הראשונים (כפי שיבואר אי"ה). ובדורנו נהגו רבים מבני התורה לגלח בכעין תער מאמצע האוזן (או מהעור הרך שבאוזן וכפי שיבואר), ויש לבוא ולעמוד אם מנהג זה מנהג ישר הוא או שהוא נעשה מחוסר ידיעה ובטל [ובכה"ג ל"א אם הלכה רופפת בידך פוק חזי וכו'"]^(א), וזה החלי בס"ד.

א.

ביאור הנפק"מ

ידועה מחלוקת הראשונים האם בפאת הראש מותר כעין תער או לא, וברמב"ם (בל' ע"ז פ' י"ב ה"ו) כתב וז"ל: "ומותר ללקט הפאות במספריים ולא נאסר אלא בתער" (ועיין בכס"מ). ובטור כתב בשם הרמב"ם שאינו חייב אלא בתער, אבל לפי"ד אביו הרא"ש אסור נמי במספריים כעין תער, ואלו הם דברי הרא"ש במס' מכות (סי' ג') יעו"ש. ובב"י הביא שכן היא גם דעת תוס' בשבועות ודעת רבינו ירוחם, יעו"ש. ובריטב"א מבוארת שיטה אמצעית, שמלקט ורהיטני אסור ומפני שהם משחיתים את כל השיער ובכך הוא משווה צדעיו לאחורי פדחתו, אך במספרים מותר. ועל כל פנים בשו"ע הביא (סי' קפ"א סעי' ג') את ב' הדעות וסיים דיש לחוש לדברי הרא"ש. וא"כ עולה שבפאת הראש יש להחמיר ולא לגלח אפי' לא

(א). ובכח לבוא ולאסור דבר שנהגו בו היתר עיין בתוס' בשבת (דף קטז: ד"ה וכ"ש).